

5 A Próféták / נביים

Az Ószövetség második gyűjteménye elsősorban olyan embereket állít a középpontba, akik feladatot kaptak az Úrtól, hogy az Ő akaratát kihirdessék a választott népnek, illetve ítéletet mondjanak azok felett, akik nem törődnek Isten törvényével, hanem a maguk útját akarják járni. A zsinagógai istentiszteleten mindig elhangzik egy-egy prófétai ige – mintegy magyarázatként – a Tóra kijelölt szakaszára. Ezeket az értelmező igehelyeket nevezzük „*haftaráknak*”. Erre a liturgikus gyakorlatra példa a néhány alábbi újszövetségi idézet:

[Mt 22.40](#) – *E két parancsolattól függ az egész törvény és a próféták.*

A próféták iratai hitünk középpontja – Jézus Krisztus – felé mutatnak.

[Mt 1.22](#) - Mindez pedig azért történt, hogy beteljesedjék, amit az Úr mondott a próféta által:

Isten az Ő akaratát kiválasztott emberek által juttatja el népéhez.

[1Sám 9.6](#) - De ő így felelt neki: Nézd, az Isten embere itt van ebben a városban. Tisztelik ezt az embert, mert minden beteljesedik, amit mond. Menjünk el hozzá, talán meg tudja mondani nekünk, hogy melyik úton menjünk.

[1Sám 9.9](#) - Azelőtt ezt mondták Izráelben, ha valaki elment Istent megkérdezni: Gyertek, menjünk el a látóhoz!

Mert akit ma prófétának neveznek, azt régebben látónak hívták.

[Ez 33.33](#) - De ha majd **beteljesedik** - mert **beteljesedik!** - akkor megtudják, hogy **próféta** volt közöttük.

[5Móz 18.15](#) - Prófétát támaszt atyádfiai közül Istened, az ÚR, olyant, mint én, óréa hallgassatok! Így beszél Mózes Lévi törzsének különleges feladatáról, amikor Izráel törzseit veszi sorra.

5.1 Korábbi próféták / ראשונים נביים

5.1.1 Történet előtti kor

Mi lesz velünk, ha Mózes már nem lesz közöttünk?

5.1.1.1 Józsué és a bírák szerepe

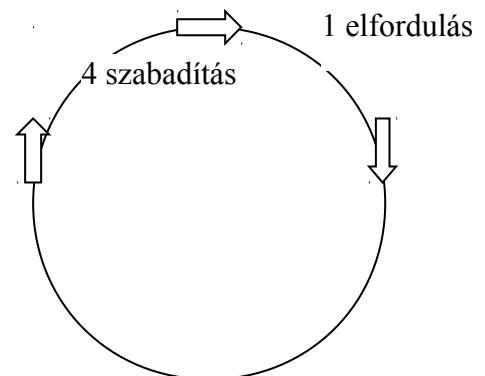
„Én és az én házam népe az URat szolgáljuk...” Lelkesítő bizonyoságtételére a nép hasonló módon válaszol, bár – amint látni fogjuk – ígéretük nem bizonyul tartósnak.

A bírák különleges helyet foglalnak el a nép vezetői sorában. Nem királyok, de nem is próféták. Karizmatikus vezetők.

1. Izráel azt teszi, ami rossznak lát az ÚR. (Bír 3, 7)
2. Fellángol az ÚR haragja. (Bír 3, 8)
3. A nép az Úrhoz kiált. (Bír 3, 9)
4. Az ÚR megadja a szabadulást (Bír 3, 11)

[Bír 8.23](#) - Én nem uralkodom rajtatok,

és nem fog uralkodni rajtatok a fiam sem. Az ÚR uralkodjék rajtatok!

5.1.1.2 Sámuel integráló személyisége

Az utolsó bíra Sámuel, aki személyében már ötvözi a három legfontosabb vezető tulajdonságait és feladatait: uralkodó, próféta és bíra egyben. Halála után szétválík a közigazgatási, a hadügyi és a vallásügyi „minisztérium”. Dávid lesz a király, Nátán a próféta, Jóáb a hadvezér.

5.2 Későbbi próféták / אחרונים נביים

Ebbe a csoportba tartozik a három nagy próféta: Ézsaiás, Jeremiás és Ezékiel, valamint a 12 kis próféta. Az apokaliptikus irodalom része Dániel könyve, de az egyszerűség kedvéért soroljuk őket a nagy próféták közé! Időben ugyan jóval később végezte szolgálatát, mint a többiek, de üzenetében nagymértékben hasonlít Ezékiel látomásainak interpretációjához.

5.2.1 Királyok és próféták

Saul ↔ Sámuel, Dávid ↔ Nátán, Aháb ↔ Illés, Jéhú ↔ Elizeus, Ezékiás ↔ Ézsaiás, Jósiás ↔ Jeremiás, stb.

5.2.2 Író próféták

Író prófétáknak nevezzük mindazokat a karizmatikus személyeket, akiknek az igehirdetési írásban fennmaradtak.

5.2.2.1 Prófétai szolgálat Izráelben

Illés ismert személye mellett a kispróféták egy része működött az északi országrészben: Hóseás, Ámós, Mikeás. Izráel utolsó királya, Hósea is puccs révén jut hatalomra, és királysága is csupán 9 évig tart. Ekkor rohanja le Salmeneszer, Asszíria királya az országot, amely ettől az időtől kezdve elveszti függetlenségét.

5.2.2.2 Prófétai szolgálat Júdában

Az ország két nagy prófétája Ézsaiás és Jeremiás.

5.2.2.3 Ítélet és szabadítás

5.2.2.4 A Messiás várása (Deutero-Ézsaiás)

Deutero-Ézsaiás utolsó szavai megrendítő jövőlátással utal a megígért Messiásra, akit mi a kínhalál fölött győzedelmes Krisztusban ismerhetünk fel: „*A tövis helyén ciprus nő, a csalán helyén mirtusz nő. Az ÚR dicsőségére lesz ez, örök jelül, amely nem pusztul el.*” (Ézs 55, 13)

5.2.3 A fogság utáni helyreállítás – a judaizmus kora

Ezékiel könyve a fogság okaira mutat rá, Dániel pedig a fogság idején történt eseményeket idézi fel.

Ezsdrás és Nehémiás könyvei tudósítanak a hazatérésről. Ezsdrás megérkezésével elkezdődik a kultusz helyreállítása. Még egy elkeseredett próbálkozást tesz a zsidó nép faji tisztaságának megőrzésére (Ezsd 10, 10kk), de már nem kerülhető el a keveredés, az asszimiláció. A második templom pusztulásával (Kr. u. 70) megindult a zsidóság szétszóródása az egész világon.

6 Az Iratok / כתובים

Így olvassuk Hab 2, 4-ben: „... az igaz ember a hite által él” [צדיק באמונתו יהיה]. Ezt idézi Pál Róm 1, 17-ben, ami Luther teológiájának legfontosabb bibliai kiindulópontja.

6.1 Izráel költészete

Izráel költészet viszont nem azonos Dávid írásaival. Dávid mellett Salamon, Mózes, Ászáf, Kórah fiai, Hémán és Jedútún nevei olvashatók az énekek első versében.

6.1.1 Himnuszok

6.1.2 Panaszszoltárok

Léteznek egyéni panaszdalok és közösségi panaszszoltárok.

6.1.3 Hálaadó zsoltárok

6.1.4 Egyéb műfajok

Áldás- és átokmondások, zarándokénekek, királyszoltárok és győzelmi énekek.

6.2 Bölcsesség-irodalom

A bölcsesség-teológia legfontosabb tétele, hogy Isten mindenható. „*Ismeri az ÚR az igazak útját, a bűnösök útja pedig semmibe vész.*” (Zsolt 1, 6)

6.2.1 Az igaz Isten és a gonosz ember kapcsolata

A bölcsesség-teológia értelmezése szerint a törvény hűséges megtartása hatással van földi sorsunkra, akár életkorunkra is. *Tiszteld apádat és anyádat, hogy hosszú ideig élhess azon a földön, amelyet Istened, az ÚR ad neked! (2Móz 20, 12)*

6.2.2 Jób, a szenvedő – igaz ember

Jób sokat fejlődik gondolkodásában. Eláll önigazolási szándékától, és megadja magát Istennek. „*Bizony, könnyelmű voltam! Mit felelhetnék neked? Kezemet a számra teszem.*” (Jób 40, 4)

6.2.3 Hétköznapi bölcsességek

A Példabeszédek és a Prédikátor könyve olyan mondásokat, kijelentéseket tartalmaz, amelyek a zsidó valóságos élettapasztalat alapján fogalmazódtak meg.

A Prédikátor könyvét Salamonnak tulajdonítják. Szerzősége bizonytalan.

7 Az Ószövetség üzenete

Végezetül megmarad a kérdés: mit üzen az Ószövetség? Megtanulhatjuk belőle szeretni az Urat, hűséggel ragaszkodni hozzá, és törvényét tiszteletben tartani.

7.1 Az Ó- és Újszövetség egysége

Az Ószövetség ismerete nélkül érthetetlen Isten küzdelme a bűnös ember megváltásáért.

7.2 Az Ószövetség az egyház könyve

Az egyház liturgiája szegényebb lenne az Ószövetség nélkül.

7.3 Luther hitvallása az Ószövetség olvasásáról

A reformáció elve értelmében Luther nagyon fontosnak tartotta a visszatérést a forráshoz, a Bibliához. Bár az Újszövetség üzenete indította el benne az egyház megújítására irányuló szándékát, nem feledkezett meg az Ószövetségről sem. Tanulmányozta a zsoltárokat, és sokat idézett a próféták könyveiből. Vallotta, hogy az Ószövetségben ugyanaz az Úr szól hozzánk, mint az Újszövetségben. Luther olvasatában az Ószövetség történései a hívő ember számára mindig aktuálisak. Írásmagyarázati elve ma is követendő: Azt Was Christum treibt – Ami Krisztushoz űz, legyen az ószövetségi vagy újszövetségi textus. Jézus a mi hitünk középpontja, így olvassuk mi is az Ószövetséget!

8 Irodalom:

Biblia – magyarázó jegyzetekkel (Kálvin Kiadó – Budapest, 1996)

Dr. Muntag Andor: Jób könyve – kommentár (MEE Sajtóosztálya – Budapest, 1982)

Dr. Pálffy Miklós: A Zsoltárok könyve – Válogatott zsoltárok magyarázata

(Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály – Budapest, 1964)

Fabiny Tibor: A keresztény hermeneutika (<http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/teol/fabinyi.html>)

George A. F. Knight: Az Ószövetség keresztyén teológiája (Kálvin Kiadó – Budapest, 2006)

Gleason L. Archer: Az ószövetségi bevezetés vizsgálata (KIA – Budapest, 2001)

Alberto Soggin: Bevezetés az Ószövetségbe (Kálvin Kiadó – Budapest, 1999)

Claus Westermann: Kurze Bibelkunde des Alten Testaments (Calwer Verlag – Stuttgart, 1974)

Georg Fohrer: Das Alte Testament – Einführung in Bibelkunde und Literatur des Alten Testaments und in Geschichte und Religion Israels (Evangelische Verlagsanstalt – Berlin, 1970)

H. St. J. Hart: A Foreword to the Old Testament (Adam and Charles Black – London, 1951)

Artur Weiser: Introduction to the Old Testament (Darton, Longman & Todd – London, 1961)

eredeti nyelven: Einleitung in das Alte Testament (Vandenhoek und Ruprecht – Göttingen, 1948)

Brevard Childs: Introduction to the Old Testament as Scripture (Fortress – Philadelphia, 1979)